

beantwoord werd: één marechaussee en één NSB'er werden dodelijk getroffen, vele anderen raakten gewond. Om herhaling te voorkomen, werden uit Heerlen dertig inwoners gegijzeld onder wie zes-en-twintig leden of begunstigers van de Unie (met inbegrip van het plaatselijk- en districtskader), uit Nieuwenhagen tien, onder wie zeven Unie-aanhangers. De dertig werden na enkele dagen vrijgelaten zodra de NSB'er die het eerste schot gelost had, zich was komen melden; de tien inwoners van Nieuwenhagen werden drie maanden lang vastgehouden.¹

★

In de voorafgaande overzichten zijn lang niet alle gemeenten des lands genoemd. Onze gegevens zijn onvolledig doch wij willen wel aannemen dat formaties als de WA en de SA niet overal en constant tot gewelddadigheden overgingen, maar plaatselijk en met tussenpozen. De pers zweeg. Dat betekende niet dat niet honderdduizenden de verhalen over die straatterreur te horen kregen: er waren steeds voldoende ooggetuigen bij. Wat men dan vernam, had niet zozeer het effect van intimidatie, eerder wekte het een verbeteren woede op met name tegen de NSB – een woede die de gehele beweging, leider Mussert inclusief, verder in het isolement dreef.

Mussert

Toen 1941 begon, was Mussert formeel en materieel het grootste deel van zijn politieke bewegingsvrijheid al kwijt geraakt; formeel in zoverre dat hij, als deel van de prijs om tot Hitler toegelaten te worden, begin september '40 Hitlers leiderschap erkend had door zich bereid te verklaren, diens 'bevelen' op te volgen, en materieel doordat hij van 1 januari '41 af een situatie aanvaard had waarbij, zoals wij al weergaven, de NSB op financieel gebied vol-

¹ De WA-man die het dodelijk schot op een der marechaussees afgevuurd had, werd door de rechtbank te Maastricht tot vijftien jaar gevangenisstraf veroordeeld, een tweede WA-man die andere marechaussees ernstig gewond had, kreeg tien jaar. Beiden werden in opdracht van de *Reichskommissar* na hun veroordeling onmiddellijk in vrijheid gesteld. De eerste WA-man kreeg na de oorlog tien jaar gevangenisstraf opgelegd, de tweede sneuvelde aan het oostelijk front.